

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ Γ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΜΟΡΦΗΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΑΔΙΔΑΚΤΟ

1. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

- ✓ Πομπός
- ✓ Δέκτης
- ✓ Μέσο
- ✓ Σκοπός
- ✓ Κοινωνιοπολιτισμικό πλαίσιο – ιστορικότητα κειμένου

2. Κειμενικό Είδος

- ✓ Άρθρο (πηγή δημοσίευσης, πραγματεύεται ένα επίκαιρο θέμα π.χ. της τεχνοκρατικής εκπαίδευσης, έχει τίτλο (τον οποίο καλύτερα να γράφετε)
- ✓ Δοκίμιο (συνήθως αποδεικτικό)
Ύφος επίσημο, σοβαρό τυπικό, σκοπός του συγγραφέα αποτελεί η ενημέρωση, προβληματισμός αναγνώστη για το χ θέμα, κυριαρχεί η επίκληση στη λογική ως τρόπος πειθούς με τη χρήση επιχειρημάτων/τεκμηρίων όπως παραδείγματα, στατιστικά στοιχεία κλπ, κυριαρχία αναφορικής γλώσσας με βασικό στόχο την επιδίωξη της αντικειμενικότητας
- ✓ Επιστολή (προσφώνηση, επιφώνηση, χωρόχρονος)
- ✓ Ομιλία (προσφώνηση, επιφώνηση, στοιχεία προφορικότητας στο λόγο)

Γλωσσικά στοιχεία που επιβεβαιώνουν το είδος κειμένου :

- + Άρθρο : μακροπερίοδος λόγος, χρήση αναφορικής γλώσσας, σοβαρό, αντικειμενικό ύφος με στόχο την ενημέρωση του αναγνώστη, γ ' ρηματικό πρόσωπο/α ' πληθυντικού
- + Αποδεικτικό δοκίμιο : μακροπερίοδος λόγος, υποτακτική σύνδεση προτάσεων, παθητική σύνταξη, χρήση αναφορικής γλώσσας, γ ' ρηματικό πρόσωπο/ επιστημονική ορολογία
- + Ομιλία : χρήση α ' ενικού, α ' και β ' πληθυντικού προσώπου, ρητορικά ερωτήματα, στοιχεία προφορικότητας στο λόγο, μικροπερίοδος λόγος, ελλειπτικές προτάσεις.
- + Επιστολή : χρήση α ' ενικού, α ' και β ' πληθυντικού προσώπου, ρητορικά ερωτήματα, μικροπερίοδος λόγος.

3. Κειμενικός Τύπος

- ✓ Επιχειρηματολογία
Ύφος (σοβαρό, τυπικό, επίσημο)

Τρόποι και μέσα πειθούς με επίκεντρο την επίκληση στη λογική
Μακροπερίοδος λόγος
Υποτακτική σύνδεση προτάσεων
Παθητική σύνταξη
Συλλογιστική πορεία
Αναφορική χρήση γλώσσας
Ειδική ορολογία/λεξιλόγιο

- ✓ Περιγραφή
Κυριαρχία επιθέτων
- ✓ Αφήγηση
Ρήματα σε παρελθοντική βαθμίδα

4. Χρήση γλώσσας

- + Αναφορική/κυριολεκτική/δηλωτική
Σκοπός του πομπού είναι να ενημερώσει τον αναγνώστη για το χ θέμα χωρίς σχήματα λόγου
- + Μεταφορική/ συνυποδηλωτική/ ποιητική
Προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα, παραστατικότητα, επιτείνει το ενδιαφέρον – προβληματισμό του αναγνώστη, επικαλείται το συναίσθημα του δέκτη με απώτερο στόχο να προβληματίσει/αφυπνίσει/ευαισθητοποιήσει, ειρωνεία/σαρκασμό.

5. Ρητορικά ερωτήματα

- + Προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα, παραστατικότητα στο λόγο του
- + Έχει στόχο να προβληματίσει/αφυπνίσει/να επιτείνει το ενδιαφέρον του αναγνώστη
- + Μέσω αυτών θέλει να αναδείξει τη σοβαρότητα αυτού του δισεπίλυτου προβλήματος
- + Να τονίσει τις ευθύνες σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο

6. ΣΥΝΟΧΗ : Αναφέρεται στην δομή

Με ποιον τρόπο συνδέονται οι παράγραφοι του κειμένου

- ν Επανάληψη της ίδιας λέξης- αντωνυμία
- ν Διαρθρωτικούς συνδέσμους
- ν Χρήση συναφών – συγγενικών λέξεων

Για να βρούμε την συνοχή ελέγχουμε την κατακλείδα της προηγούμενης και την θεματική πρόταση της επόμενης παραγράφου.

η χρήση διαρθρωτικών (συνδετικών λέξεων ή φράσεων)

¶ προσθήκη. Ακόμα, επίσης ομοίως, επιπλέον, επιπροσθέτως, εξάλλου, ταυτόχρονα, εκτός από τα παραπάνω, ας σημειωθεί ακόμη ότι, το ίδιο συμβαίνει και, εκτός από αυτά, συμπληρωματικά, θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρουμε, αν σε αυτά προσθέσουμε...

¶ ταξινόμηση, διαίρεση. Από το ένα μέρος - από το άλλο, κατά πρώτο λόγο - κατά δεύτερο, πρώτα - ύστερα, αφενός - αφετέρου, όχι μόνο - αλλά και, όπως - έτσι...

¶ γενίκευση. γενικά, γενικότερα, ευρύτερα, τις περισσότερες φορές...

¶ Αντίθεση. Όμως, ενώ, αλλά, ωστόσο, αντίστροφα, αντίθετα, εντούτοις, απεναντίας, από την άλλη πλευρά, και όμως, παρόλα αυτά, παρόλο που, εξάλλου, σε αντίθετη περίπτωση...

¶ επεξήγηση. δηλαδή, με άλλα λόγια, πιο συγκεκριμένα, σαφέστερα, αυτό σημαίνει, λόγου χάρη, για παράδειγμα, παραδείγματος χάρη, για να γίνει πιο σαφές, καλό είναι να διευκρινίσουμε, με άλλα λόγια...

¶ Συμπέρασμα. Άρα, επομένως, συνεπώς, ώστε, λοιπόν, καταλήγοντας, συμπερασματικά, καταληκτικά, συνοψίζοντας, συγκεφαλαιώνοντας, διαφαίνεται, τελικά, όπως προκύπτει, κατά συνέπεια, καθίσταται φανερό, σύμφωνα με τα παραπάνω, για να συνοψίσουμε, ως συμπέρασμα, συνακόλουθο όλων αυτών, αυτό έχει ως αποτέλεσμα...

¶ αιτιολόγηση. Γι' αυτό, γι' αυτό το λόγο, γιατί, διότι, επειδή, εξαιτίας, αυτό οφείλεται ένας ακόμη λόγος ...

¶ Όρος-Προϋπόθεση. Με την προϋπόθεση ότι, εκτός αν, σε περίπτωση που, με το δεδομένο, με τη δέσμευση, εφόσον, φτάνει να...

¶ Διάζευξη. Είτε-----είτε, ούτε-----ούτε, ή-----ή.

¶ Έμφαση. Το σημαντικότερο απ' όλα, το κυριότερο όμως είναι, είναι αξιοπρόσεκτο ότι, θα πρέπει να τονιστεί, αξίζει να σημειωθεί, εκείνο που προέχει, ιδιαίτερα σημαντικό θεωρείται.

¶ χρονική σχέση. αρχικά, όταν, έπειτα, πριν, ενώ, πρώτα, καταρχάς, ύστερα, προηγουμένως, στη συνέχεια, τώρα, αφότου, συγχρόνως, ταυτόχρονα, στην αρχή, καθώς, σήμερα, αμέσως, αργότερα, τελικά, τέλος...

¶ τοπική σχέση. εκεί, εδώ, μέσα, κοντά...

ΣΥΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ : Αναφέρεται στο νόημα

Ποιος είναι ο κοινός νοηματικός άξονας που συνδέει τις παραγράφους του κειμένου ;

- v Αναφέρονται στην ίδια έννοια ;
- v Αίτια
- v Συνέπειες

ν Λύσεις

7. Παρατακτική Σύνδεση

Συνδέονται ισοδύναμες προτάσεις (Κύριες + Κύριες, Δευτερεύουσες + Δευτερεύουσες όμοιες) με τη χρήση παρατακτικών συνδέσμων: συμπλεκτικών (και, ούτε... ούτε, μήτε, μηδέ, ουδέ, κι), αντιθετικών (αλλά, όμως, παρά, μα, ωστόσο, μολονότι, μολοταύτα, εξάλλου), διαζευκτικών (ή, είτε-είτε), συμπερασματικών (λοιπόν, επομένως, ώστε, άρα) και επεξηγηματικών (δηλαδή).

- λιτός, απλός, γοργός και κοφτός λόγος. Προσδίδει οικειότητα, αμεσότητα και ζωντάνια. Ωστόσο, συχνά, δυσχεραίνει τον δέκτη να συλλάβει σε βάθος ένα μήνυμα.

Υποτακτική Σύνδεση

Συνδέονται ανόμοιες προτάσεις (Κύριες + Δευτερεύουσες, Δευτερεύουσες + Δευτερεύουσες ανόμοιες) με υποτακτικούς συνδέσμους, αντωνυμίες ή επιρρήματα (ότι, μήπως, ποιος, πότε, επειδή, για να, ώστε, όταν, αν, εάν και, όπως κ.λπ.).

- πυκνός λόγος, με ύφος σύνθετο και αποτελεί δείγμα υψηλού πνευματικού επιπέδου. Ωστόσο, μερικές φορές το ύφος του κειμένου γίνεται δυσνόητο, ενώ ενδέχεται να μαρτυρεί και μια τάση επιδειξιμανίας εκ μέρους του πομπού.

Ασύνδετο σχήμα

Ασύνδετο σχήμα ονομάζεται η απλή παράθεση στοιχείων (λέξεων, φράσεων, προτάσεων), που βρίσκονται στον λόγο η μία μετά την άλλη, χωρίς κάποια συνδυαστική λέξη μεταξύ τους. Όταν χρησιμοποιούμε το ασύνδετο σχήμα στον γραπτό λόγο, βάζουμε κόμμα ανάμεσα στις λέξεις ή τις φράσεις που παρατίθενται ασύνδετα.

- •Ο συγγραφέας αποσκοπεί στο να δώσει ένταση, έμφαση στον λόγο και ίσως να χρωματίσει συναισθηματικά το κείμενό του.
•Παράλληλα, διαπιστώνουμε ότι το ασύνδετο σχήμα συμβάλλει στη ζωντάνια και στην παραστατικότητα ενός κειμένου, ενώ συνάμα πυκνώνει το λόγο.
•Προσδίδει στο ύφος και τον τόνο χαρακτήρα λιτό, γοργό, κοφτό (ελλειπτικός λόγος).

8. Μακροπερίοδος λόγος

Αποτελείται από εκτεταμένες περιόδους με πολλές κύριες και δευτερεύουσες προτάσεις. Κύρια συντακτική υποδομή είναι η διαδοχική υπόταξη.

Όταν οργανώνεται κατάλληλα, δημιουργεί σύνθετο, επίσημο και αυστηρό ύφος.

Δείγμα υψηλού επιπέδου του πομπού, ενώ ταυτόχρονα βοηθά τον δέκτη να αντιληφθεί τις διαπλοκές των εννοιών.

Ο συγγραφέας εκφράζει σύνθετες και περίπλοκες σκέψεις. Με τον τρόπο αυτό, επιζητεί να παρουσιάσει αναλυτικά τη συλλογιστική του πορεία, την επιχειρηματολογία του, ώστε να την καταστήσει πειστική.

Προσδίδει έμφαση, ένταση στον λόγο, με αποτέλεσμα το κείμενο να αποκτά δυναμικό και γοργό ρυθμό.

Μικροπερίοδος λόγος

Αποφεύγεται η υποτακτική σύνταξη και προτιμάται ο παρατακτικός λόγος. Είναι απλός, λιτός, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να είναι αγχώδης και να επιδιώκει τη μετάδοση αντίστοιχων συναισθημάτων που βιώνει ο πομπός προς τον δέκτη.

Προσδίδει στο ύφος και τον τόνο χαρακτήρα λιτό, απέριτο, γοργό, κοφτό (ελλειπτικός λόγος).

Βοηθά στην κατανόηση των νοημάτων.

Προσδίδει έμφαση, αμεσότητα και ζωντάνια στο κείμενο.

9. Ενεργητική Σύνταξη : Τονίζεται το υποκείμενο του μεταβατικού ρήματος, το πρόσωπο ή το πράγμα που δρα. Με την ενεργητική σύνταξη το ύφος γίνεται πιο κινητικό, άμεσο, ζωντανό και παραστατικό.

Παθητική Σύνταξη : τονίζεται η δράση – το γεγονός που προέρχεται από το ποιητικό αίτιο – δηλαδή η ρηματική πράξη – το οποίο είτε διατηρείται είτε παραλείπεται. Το ύφος είναι πιο επίσημο, πιο απρόσωπο και πιο σοβαρό.

10. Ύφος κειμένου

απλό, λιτό, οικείο	καθημερινό και κατανοητό λεξιλόγιο, επιλογή α΄ και β΄ προσώπου, παρατακτική σύνδεση ή ασύνδετο σχήμα.
ζωντανό, γλαφυρό, παραστατικό, λογοτεχνικό	ευθύς λόγος, διάλογος, ερωτήσεις, ενεργητική σύνταξη, χρήση παραδειγμάτων και σχημάτων λόγου (μεταφορές, παρομοιώσεις, εικόνες, κτλ.)

επίσημο, τυπικό, σοβαρό	λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται στη διοίκηση, στις δημόσιες υπηρεσίες, στο στρατό, στην πολιτική. Γ' ρηματικό πρόσωπο, παθητική σύνταξη.
Επιστημονικό	ειδικό λεξιλόγιο (ορολογία).
σύνθετο ή πολύπλοκο	εξεζητημένο λεξιλόγιο, ειδική ορολογία, μακροπερίοδος λόγος, υποτακτική σύνδεση.
Χιουμοριστικό	το κείμενο περιέχει στοιχεία που προκαλούν το γέλιο.
Ειρωνικό	λέξεις ή φράσεις που κοροϊδεύουν πρόσωπα και καταστάσεις, χρήση εισαγωγικών ή θαυμαστικού, υπαινιγμοί.
Εξομολογητικό	χρήση α' προσώπου, παρελθοντικοί χρόνοι
διδασκτικό, προτρεπτικό	χρήση υποτακτικής ή προστακτικής
Λαϊκό	λέξεις ή φράσεις που ανήκουν στην αργκό, στη γλώσσα του περιθωρίου ή σε διαλέκτους.
Λόγιο	λέξεις που προέρχονται από την καθαρεύουσα ή την αρχαία ελληνική γλώσσα.
Προφορικό	λέξεις ή φράσεις που συνήθως χρησιμοποιούνται στον καθημερινό προφορικό λόγο.

11. Σημεία στίξης

Το κόμμα ,	Σημειώνετε για να διακρίνει :
------------	-------------------------------

	• Όμοιους όρους και όμοιες προτάσεις που τίθενται σε ασύνδετο σχήμα • Δευτερεύουσα επιρρηματική πρόταση από μια κύρια • Δευτερεύουσα ονοματική αναφορική παραθετική πρόταση από τον όρο στον οποίο αναφέρεται • Κλητική προσφώνηση
Τελεία .	Ορίζει το τέλος μιας ολοκληρωμένης περιόδου.
Άνω τελεία '	Σημειώνεται εντός περιόδου, για να τη διακρίνει σε αυτοτελείς ημιπεριόδους, εκ των οποίων η δεύτερη συμπληρώνει, επεξηγεί, ή αντιτίθεται στο νόημα της πρώτης.
Άνω κάτω τελεία :	Ενδέχεται να σημειωθεί πριν από : ➤ Αυτούσια λόγια κάποιου (που τίθενται σε εισαγωγικά), ➤ Αποφθεγματικό λόγο (ρητά, γνωμικά, παροιμίες), ➤ Απαρίθμηση ιδεών, μορφών ή ειδών, ➤ Αναφορά συνεπειών ή αποτελεσμάτων ➤ επεξηγήσεις
Παύλα -	Δηλώνει : ➤ την εναλλαγή των συνομιλητών σε διάλογο, ➤ τη νοηματική αντίθεση δύο τμημάτων λόγου.
Διπλή παύλα - -	Περικλείει πληροφορίες σημαντικές και απαραίτητες που συμπληρώνουν ή επεξηγούν προηγούμενη αναφορά.

Παρένθεση ()	Περικλείει στοιχεία ή σχόλια επουσιώδη, που συμπληρώνουν ή επεξηγούν προηγούμενη αναφορά.
Κάθετος /	Χρησιμοποιείται, για να δηλώσει : ➤ συνώνυμη λέξη, ➤ περιόδους εμπορίας ή ακαδημαϊκά έτη (2000/2001)
Εισαγωγικά «»	Τίθενται, για να δηλωθεί κατά περίπτωση : ➤ ύπαρξη ευθέος λόγου (άποψη, σχόλιο) άλλου προσώπου, ➤ παγιωμένη έκφραση (σύνθημα, σλόγκαν, ρητό, γνωμικό, παροιμία), ➤ τίτλος κειμένου ➤ ονομασία φαινομένου, ➤ ονομασία θεσμού ή οργανισμού, ➤ σχολιαστική αναφορά του συγγραφέα (αμφισβήτηση, ειρωνεία, αγανάκτηση, οργή), ➤ έμφαση.
Αποσιωπητικά ...	Σημειώνεται μετά από όρο ή στο τέλος μιας φράσης, για να δηλωθεί : ➤ σχόλιο (συγκίνηση, προβληματισμός, ειρωνεία, αγανάκτηση, ντροπή, περιφρόνηση, δισταγμός, χιούμορ), ➤ αποσιώπηση μιας σκέψης που είναι εύκολα αντιληπτή, ➤ σκόπιμη απόκρυψη λόγου.
Θαυμαστικό!	Σημειώνεται μετά τα επιφωνήματα ή στο τέλος της φράσης, για να δηλωθεί : ➤ έντονο συναίσθημα (χαρά, θαυμασμός, έκπληξη, αγανάκτηση), ➤ στιγματισμός υπερβολικής ή ανάρμοστης συμπεριφοράς.

Θαυμαστικό (!)	Τίθεται σε έναν όρο, για να δηλωθεί απορία, έκπληξη, αμφισβήτηση, ειρωνεία.
Ερωτηματικό ;	Σημειώνεται στο τέλος των ερωτηματικών προτάσεων, για να δηλωθεί κατά περίπτωση απλή απορία ή άποψη με emphatic τρόπο (ρητορικό ερώτημα). Με τη χρήση των μεμονωμένων ερωτήσεων ή, κατά περίπτωση, πολλαπλών : ➤ γίνεται άμεση εισαγωγή στο επίμαχο ζήτημα ή συνδέονται ενότητες κειμένου, έτσι ώστε να είναι διαφανής η διάρθρωση και να εξασφαλίζεται η συνοχή. ➤ Καθίσταται ευκολότερη η κατανόηση και πρόσληψη του θέματος. ➤ Επιτυγχάνεται καλύτερα ο επικοινωνιακός στόχος, καθώς προσδίδεται στο κείμενο έμφαση, ζωντάνια, παραστατικότητα με την αίσθηση ενός επίπλαστου διαλόγου. ➤ Επιδιώκεται η ευαισθητοποίηση, ο προβληματισμός του κοινού, διεγείρεται το ενδιαφέρον του και υποκινείται η δράση του.
Ερωτηματικό (;)	Τίθεται σε έναν όρο, για να δηλώσει έντονο σχόλιο του συγγραφέα (έκπληξη, απορία, αμφιβολία, ειρωνεία).

12. Δομή παραγράφου

- Θεματική Πρόταση
- Λεπτομέρειες
- Κατακλείδα (προαιρετική/ είναι το συμπέρασμα)

13. Τρόποι Ανάπτυξης Παραγράφου

- **Ορισμός** (οριστέα έννοια)
- **Παραδείγματα** (καθημερινή ζωή, προσωπική εμπειρία, φαντασία, ιστορία)
- **Αιτιολόγηση** (στη θεματική πρόταση διατυπώνεται μία κρίση, θέση , άποψη η οποία χρειάζεται οπωσδήποτε αιτιολόγηση – στήριξη. Έτσι μπορούμε να ρωτήσουμε «γιατί» αμέσως μετά τη διατύπωσή της.)
- **Αίτιο Αποτέλεσμα** (Στη θεματική πρόταση αναφέρονται η αιτία, ενώ τα αποτελέσματα – οι συνέπειες αναπτύσσονται στις λεπτομέρειες.)
- **Διαίρεση** (στη θεματική πρόταση παρουσιάζεται το διαιρούμενο σύνολο και τα μέρη που το αποτελούν.)
- **Σύγκριση Αντίθεση** (Ή παρουσιάζονται όλα τα γνωρίσματα του ενός μέλους και στη συνέχεια όλα τα γνωρίσματα του άλλου ή καταγράφονται σημείο προς σημείο οι ομοιότητες και διαφορές των συγκρινόμενων/ αντιτιθέμενων μελών.)
- **Αναλογία** (Αν η θεματική πρόταση είναι διατυπωμένη ως παρομοίωση ή μεταφορά, τότε αναπτύσσεται με αναλογία, με μια, δηλαδή, εκτεταμένη παρομοίωση. Με τη μέθοδο αυτή αναλύουμε την ομοιότητα ανάμεσα σε δύο φαινόμενα, αντικείμενα τα οποία είναι φαινομενικά ανόμοια.)

14. Τρόποι και Μέσα Πειθούς

1. Επίκληση στη Λογική :

- **Επιχειρήματα**
- **Τεκμήρια (παραδείγματα, στατιστικά στοιχεία, αποτελέσματα ερευνών, ιστορικά γεγονότα, κλπ)**

2. Επίκληση στο συναίσθημα :

- Συναισθηματικά φορτισμένο λεξιλόγιο
- περιγραφή
- ρητορικά ερωτήματα
- αφήγηση
- μεταφορές, παρομοιώσεις, χιούμορ, ειρωνεία.

3. Επίκληση στο ήθος του δέκτη

- Λανθάνον αξιολογικό χαρακτηρισμό/β ' πρόσωπο

4. Επίκληση στο ήθος του πομπού

- Θετικά φορτισμένο λεξιλόγιο που αναφέρεται στις αρετές του ομιλητή ή των ιδεών που εκφράζει. Χρήση α ' προσώπου.

5. Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου

- Αρνητικά φορτισμένο λεξιλόγιο. Ύβρεις, καταγγελίες, ειρωνεία.

6. Επίκληση στην αυθεντία

- Αποσπάσματα επιστημονικού λόγου, σκέψεις και απόψεις ειδικών με αναγνωρισμένο κύρος.

